

Storfjärva *Mertensia sibirica* ny för Dalarna (och Sverige)

Lennart Bratt, Hosjö

Det är alltid intressant att undersöka gamla övergivna fäbodvallar för att se dels om intressanta ängsarter kan finnas kvar, dels för att studera eventuella odlingsrester. Särskilt de nordligaste fäbodmarkerna reagerar till botanikerns lycka ganska långsamt på upphörd hävd, så det finns ofta goda möjligheter att finna spår av vad som har odlats.

Vid ett besök på Strådalens numera tyvärr övergivna fäbodvall nära Drevfjällens naturreservat i Idre socken lade jag märke till något som jag först tog för en kvarstående vallört. Vid närmare granskning insåg jag att detta inte kan vara den annars allerstädes närvarande uppländska vallörten, utan någor annat. Jag tog därför ett par bilder samt några stänglar som hjälpligt pressades i en för ändamålet införskaffad kvällstidning (vad glädje har man annars av sådana?).

Det insamlade exemplaret skoickades till Erik Ljungstrand i Göteborg som kontaterade att jag hade hamnat i rätt familj, men i fel släkte. Arten var storfjärva, *Mertensia sibirica*, alltså en släkting till västkustens ostronört. Eftersom arten inte har konstaterats som förvildad eller kvarstående tidigare kom min uppgift att medföra att arten numera finns upptagen på listan över svenska kärlväxter. I samband med detta utspann sig en e-postväxling med Thomas Karlsson vid Riksmuseet som handhar den listan. Samtalet återges förkortat nedan:

Hej Thomas!

Jo, storfjärvan (ett namn som har svårt att fastna i huvudet till skillnad från det vetenskapliga) stötte jag på av en lustig slump uppe i nordligaste Dalarna. Jag har självklart inget emot att den får ingå i din växtförteckning, tvärtom.

Storfjärvan påträffades den 5 augusti på Strådalens fäbod i Idre socken, Älvdalens kommun, Dalarna. Fäboden brukades in på åttiotalet, men är nu övergiven och tyvärr starkt förfallen. Det var jag själv som upptäckte växten i samband med ett besök inför bildande av naturreservat i omgivningen.

Växtplatsen är belägen strax intill en nedfallen fäbodbyggnad, möjligen det gamla fjöset (ladugården). I anslutning växer hundkex och rödblåra, men inga andra kulturväxter, och inget som tyder på att någon dynghög eller odling funnits på platsen. Jag har ett namn på en person som möjligen kan veta något om växten, han har vistats om somrarna där. Ska fråga vid tillfälle. Annars har jag ingen aning om hur den har hamnat där. Jag har aldrig sett den på någon annan fäbod, så det kan ju inte ha varit någon spridd art. Möjligen borde det undersökas om växten har odlats i Norge eftersom dessa gränstrakter har och har haft minst lika mycket utbyte åt det hållet. Mängden kan vara ca 50 blommande stänglar på några kvadratmeter.

Jag kikade lite på nätet när jag fick namnet av Erik. Lustigt nog tycker jag att det som odlas och saluförs skiljer sig rätt mycket i habitus från Idreexemplaren, särskilt genom att vara betydligt mer kortvuxna. Möjligen har det skett sentida förädling som visar sig på det sättet? Blommorna ser dock identiska ut. (När jag skriver detta slår det mig att jag för kanske tio år sedan såg en växt som jag då tolkade som vallört på en avlägsen fäbod i Älvdalen. Jag reagerade just på att den var så lustigt ljusblå. Jag måste försöka kolla om det kan vara samma art! Alltid spännande med de gamla kvarstående fäbodväxterna).

Lennart!

Det är en intressant och säkerligen riktig tanke du tar upp att det kan finnas en koppling över riksgränsen. Lids flora tar med den som förvildad i Alvdal kommune i Hedmark. Enligt norska motsvarigheten till Artportalen <http://artskart.artsdatabanken.no/FaneArtSok.aspx> är lokalen Tronsvangen, "ved frk. Kiærs hytte", belägg från 1934 i Osloherbariet, samlat av Halvdan Rui. Uppgiften i Lids flora baseras helt visst på den uppgiften. Dessutom har (enligt Artskart) Tommy Prestø funnit den på trädgårdstipp i Kongsvoll i Trøndelagen 2014

I svensk flora finns det däremot mig veterligt ingen tidigare uppgift om denna växt.

Älvdal-fyndet tyder ju på att den har funnits i odling i snart hundra år i mellersta Skandinavien. Nu stod ju förvildade trädgårdsväxter inte högt i kurs bland fältbotanisterna på 1900-talet och i Norge vaknade intresset för dem ännu senare. Dessutom är det ju lätt att gå förbi

växten och tro att det är en trivial vallört, helst som den inte har stått med i flororna.

Så jag tycker fyndet har ett visst intresse – om det nu är en lite äldre odlingsrest som visar på rätt obeaktade kulturkontakter.

Jag brukar försöka skilja mellan bofasta och icke bofasta förekomster. Storfjärvan vid Strådalen får väl betraktas som bofast – den har ändå funnits där i minst ett trettiotal år och tycks ha spritt sig lite lokalt.

Hoppas du får tillfälle att snart återbesöka den misstänkta lokalen i Älvdalen! Om du återser växten, där eller någon annanstans, så tänk på Riksmuseet och ta ett fint belägg åt oss!

Storfjärvan vid den förfallna ladugården på Strådalen.